

УДК 811.161.2:81'371(030)

НАТАЛІЯ МОРЗЕ,
член-кореспондент НАН України, доктор педагогічних наук, професор, про-
ектатор з інформатизації навчально-наукової та адмі-
ністративної діяльності
Київського університету
імені Бориса Грінченка

E-mail: n.morze@kubg.edu.ua

ЛІЛІЯ
ВАРЧЕНКО-ТРОЦЕНКО,
молодший науковий співро-
бітник НДЛ інформатизації
освіти, Київського універси-
тету імені Бориса Грінченка
E-mail:
l.varchenko@kubg.edu.ua

Електронне портфоліо як інструмент вимірювання результатів діяльності викладача сучасного вишу

Анотація. Стаття присвячена е-портфолію, як одному з інструментів вимірювання результатів діяльності викладача сучасного вишу. Розглянуто поняття «е-портфоліо» та визначено його структуру. Визначено зв'язок між е-портфоліо викладача, е-середовищем університету та показниками якості вишу.

Ключові слова: е-портфоліо, електронне освітнє середовище університету, репо-
зитарій, Biki-портал.

Постановка проблеми. У галузі освіти портфоліо почали використовувати з середини 80-х років у США. На думку Пітера Зелдіна, портфоліо педагога – це черговий етап у розвитку професії. Сьогодні понад 1000 американських шкіл і вишів активно використовують портфоліо. Останнім часом портфоліо почали використовувати і в Україні. Але однозначного тлумачення функцій портфоліо не сформульовано, кожен використовує портфоліо по-різному. Кириченко В. А. досліджує портфоліо педагога як узагальнення і систематизацію його педагогічних досвідів [1], Кузьменчук І. В. визначає портфоліо як індивідуальну траєкторію підвищення кваліфікації педагога [2]. Також відсутній підхід до формування структури цілісного портфоліо викладача, що відображає усі аспекти його діяльності – для своєї рефлексії, відображення якісних та кількісних показників професійного розвитку, представлення результатів роботи колегам та студентам,

аналізу діяльності адміністрацією тощо. Сучасне суспільство акцентує увагу на якості в усьому, в тому числі і в освіті, а педагог відіграє найважливішу роль у отриманні якісних результатів в освіті. Тому вимірювання результатів діяльності викладача через його власну рефлексію та відкритість є актуальним в наш час.

Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) запропоновано стандарти визначення якості вищої освіти: внутрішні та зовнішні[3], що створені на основі досвіду оцінювання якості освіти у країнах Західної Європи (Великої Британії). Стандарти щодо внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах стосуються таких напрямів їх діяльності:

- ▶ політика закладу і процедури забезпечення якості;
- ▶ затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм і дипломів;
- ▶ оцінювання студентів;
- ▶ забезпечення якості викладацького складу;

- навчальні ресурси та підтримка студентів;
- інформаційні системи;
- публічність інформації.

Зазначені стандарти та рекомендації задають єдиний європейський формат до систем забезпечення якості та створення єдиного європейського освітнього простору. Україна є учасницею такого простору, тому виши мають впроваджувати зазначені стандарти, про що окремо зазначено в Законі України про вищу освіту [4].

Метою статті є опис структури е-портфолію викладача, як одного з інструментів вимірювання результатів його діяльності та дослідження можливості використання викладачем Вікі-порталу як сервісу, що дає змогу швидко створити портфоліо, а в подальшому його наповнювати.

Розглянемо детальніше стандарт «Забезпечення якості викладацького складу» та визначимо інструменти вимірювання результатів діяльності викладача сучасного вишу. Рекомендаціями цього стандарту є те, що виши повинні мати певні процедури і критерії, які б засвідчували, що викладачі, що працюють із студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх службових обов'язків. Ці процедури та критерії, за якими здійснюється перевірка, мають бути у відкритому просторі. В рекомендаціях зазначено, що викладач «являє собою найважливіший навчальний ресурс, доступний для більшості студентів». Тому важливо, щоб викладачі мали високий рівень знань, умінь та компетентностей, вміли ефективно використовувати інноваційні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології, професійно розвивались, займались науковою діяльністю тощо. А щоб «вони мали доступ до інформації про те, як інші оцінюють їхню роботу», виши повинні використовувати такі «процедури відбору та призначення на посаду, які дають змогу пересвідчитись у тому, що новий викладач обов'язково має щонайменше базовий рівень компетентності». Університет має створювати всі умови для ефективної діяльності викладача.

Визначимо можливі показники цього стандарту:

- анкетування викладачів – колег, зокрема, та їх результати;
- опитування студентів та їх результати;
- рівень ІКТ-компетентності;
- наявність відкритих звітів викладачів, кафедр, інститутів;
- неформальна система підвищення кваліфікації викладачів, що передбачає створення та презентацію у відкритому просторі окремих складових освітнього середовища університету;
- система рейтингових показників діяльності викладачів та їх відкритість.

Інструментом вимірювання якості викладацького складу за допомогою оцінювання кількісних та якісних показників діяльності викладачів може стати електронне портфоліо. Кількісними показниками якості такої діяльності можуть бути: друковані та електронні публікації, показники цитованості праць викладача, участь у науково-дослідних проектах, наукових конференціях, отримання професійних грантів, середній бал, виставлений студентами під час проведення опитування про забезпечення високого рівня навчально-виховного процесу, кількість підготовлених викладачем переможців олімпіад, кількість захищених аспірантів та здобувачів, створення нових навчальних програм та курсів, у тому числі електронних тощо. До якісних показників можна віднести – стажування та підвищення кваліфікації (як на формальному, так і на неформальному рівнях), створення власної наукової школи, відгуки колег, сертифікацію створених електронних ресурсів, наукову карту викладача, що відображає відіувдання ним різних освітніх закладів задля здійснення досліджень та освітньої діяльності, участь у наукових конференціях та семінарах, проведення лекцій у різних університетах тощо.

Для відображення результатів своєї діяльності викладач формує е-портфоліо у відкритому просторі, в свою чергу представники адміністрації можуть ознайомлюватися з даними портфоліо, робити відповідні висновки щодо ре-

зультатів діяльності конкретного співробітника та університету загалом, як результат – підвищувати показники якості. Е-портфоліо формується з використанням компонентів електронного освітнього середовища університету, яке системно відображає діяльність університету загалом та є підтримкою усіх видів діяльності всіх учасників освітнього процесу вишу. Структура такого електронного середовища визначається візією та завданнями вищого навчального закладу та відповідає його освітній політиці. До одного з основних компонентів відноситься освітній відкритий е-контент, який створюється викладачами та розміщується на різних інформаційних ресурсах. Платформою, призначеною для реалізації освітніх технологій, орієнтованих на активну діяльність студентів та викладачів, всіх учасників навчально-виховного процесу є Вікі-портал, що також дає змогу розмісти відкрите е-портфоліо.

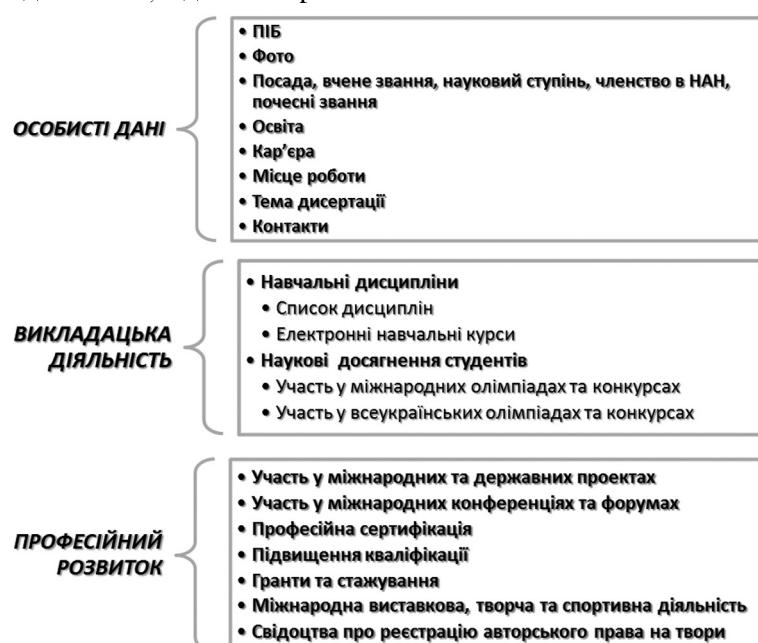
Існують різні тлумачення поняття «портфоліо» та різні варіації його структур. Сформулюємо узагальнене визначення: портфоліо – це «візитівка» викладача, що містить дані про різні аспекти його діяльності, відомості про на-

укову роботу, професійний розвиток, на-вчальну діяльність та персональні дані. Е-портфоліо – це портфоліо викладача, створене на основі електронних ресурсів. Залежно від мети створення портфоліо визначається його структура. Якщо портфоліо є інструментом вимірювання результатів діяльності викладача, то у ньому мають відображатися всі ті аспекти його діяльності, які впливають на загальні внутрішні та зовнішні показники якості освітньої діяльності університету.

При визначенні структури портфоліо нами враховувались основні положення Закону про вищу освіту, які стосуються, насамперед, якості, європейські стандарти забезпечення якості вищої освіти, методику формування рейтингу вищих навчальних закладів України «Топ – 200 Україна» [5] (якість науково-педагогічного потенціалу, якість навчання, міжнародне визнання) тощо. До основних компонентів е-портфоліо доцільно віднести:

- особисті дані;
- викладацька діяльність;
- наукова діяльність;
- професійний розвиток.

Розглянемо детальніше ці компоненти на схемах, наведених нижче:

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Наукова школа
  - Керівництво аспірантами/докторантами:
    - Аспіранти/пошукувачі
    - Докторанти/здобувачі
  - Захищені доктори наук
  - Захищені кандидати наук
- Друковані публікації
  - Статті (у фахових виданнях, міжнародні статті, статті у наукометрических базах)
  - Тези до конференцій
  - Підручники, навчальні посібники
  - Методичні матеріали
- Електронні публікації
  - Статті (у фахових виданнях, міжнародні статті, статті у наукометрических базах)
  - Тези до конференцій
  - Підручники, навчальні посібники
  - Методичні матеріали

Використання е-портфолію має такі переваги:

- швидке оновлення актуальних даних;
- перевірка правильності та коректності вмісту (всіма учасниками освітнього процесу);
- аналіз даних з метою отримання рейтингових показників;
- можливість для кожного презентувати себе «добре» в мережі Інтернет;
- наявність повного актуального резюме для кожного викладача;
- проведення рефлексії власної діяльності, в тому числі на основі порівняння своїх показників з відповідними показниками колег.

Створити е-портфоліо такого типу дає можливість Вікі-портал, наприклад, портал Київського університету імені Бориса Грінченка. Використовуючи вікі-технологію, можна достатньо легко розміщувати різноманітні освітні веб-ресурси, обмінюватись думками, повторно використовувати розміщені веб-ресурси, створювати освітні веб-ресурси на основі

внеску багатьох учасників тощо. Ця технологія дає змогу вставляти зображення, опитування на відео, аудіо, карти знань та інші ресурси, створювати категорії для отримання, посилання відповідної структури та швидкого доступу матеріалів.

Після реєстрації на вікі-порталі для розміщення е-портфолію на персональній сторінці викладач може скористатися спеціально розробленим шаблоном «Портфоліо викладача» – на сторінці автоматично сформується структура е-портфолію.

Заповнюючи шаблон портфолію на Вікі- портал, викладач має змогу:

- подати дані про себе в зручній формі;
- підтвердити свій професійний розвиток сертифікатами, дипломами, додаючи скановані варіанти;
- додати посилання на: публікації в електронних виданнях, електронні варіанти публікацій, розміщених у репозитарії, створені електронні навчальні курси тощо.

На основі е-портфолію викладачів можна сформувати загальну базу університету:

Необхідною умовою того, що е-портфоліо буде інструментом вимірювання якості (рис. 4), є систематичне та правдиве його заповнення самими викладачами з наступною перевіркою сортності даних та їх достовірності спеціальними структурним підрозділом, що відповідає в університеті за впровадження європейських стандартів якості освіти. Саме тому важливим питанням цієї проблеми є знання та вміння ви-

кладачів вікі-технологій. Для виявлення рівня компетентностей викладачів у загадному напряму було проведено опитування викладачів Київського університету імені Бориса Грінченка. На запитання «Чи Ви маєте власне е-портфоліо?» 21 % відповіли позитивно, 35 % – готові створювати, 45 % викладачів потрібно вмотивовувати та пояснювати призначення, переваги і технології використання вікі-технологій.

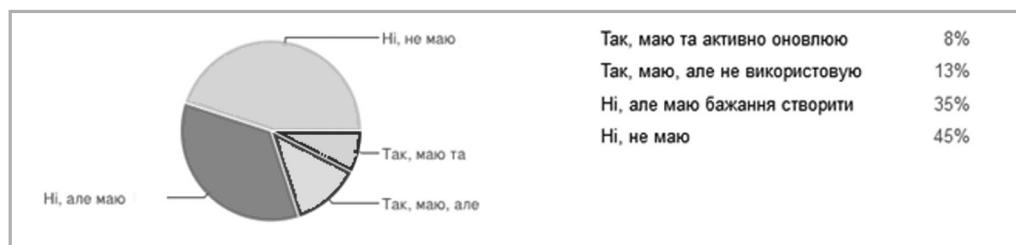

Рис. 1. Відповіді викладачів на питання «Чи Ви маєте власне е-портфоліо»

Більшість викладачів бачать користь від використання е-портфоліо для відображення своєї діяльності (рис. 2).

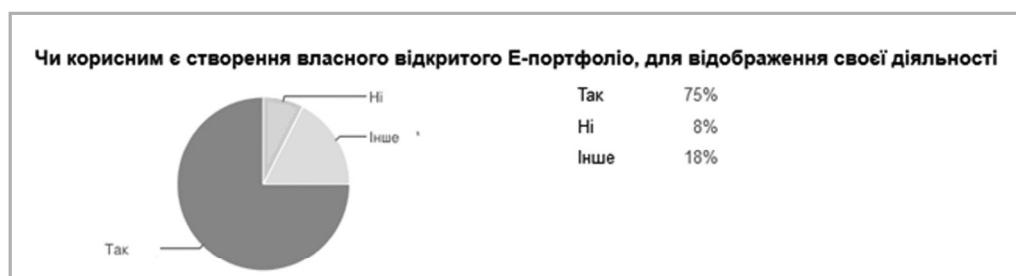

Рис. 2. Відповіді викладачів на запитання про користь E-портфоліо

Також викладачі визначали переваги використання е-портфоліо (рис. 3):

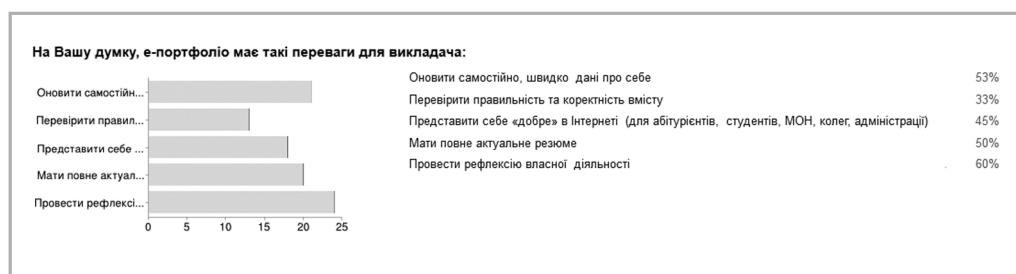

Рис. 3. Відповіді викладачів на запитання про переваги E-портфоліо

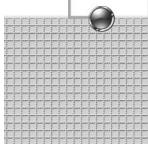

Рис. 4. Взаємозв'язок е-портфолію, е-середовища та стандартів якості освіти

Тобто викладачі позитивно налаштовані на формування власних е-портфоліо.

Висновки. Діяльність кожного науково-педагогічного працівника університету впливає на формування та функціонування електронного середовища навчального закладу, яке, в свою чергу,

створюється для забезпечення високого рівня освітніх послуг і розвитку науково-педагогічного потенціалу університету. Інструментом стимулювання й вимірювання рівня якості науково-педагогічного складу навчального закладу може бути використано е-портфоліо, яке відображає різні аспекти діяльності викладача.

Література

1. Кириченко В. А. Портфоліо вчителя – як узагальнення і систематизація його педагогічних досягнень. // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. №3 (13).
2. Кузьменчук І. В. Портфоліо як індивідуальна траєкторія підвищення кваліфікації педагога. // Педагогічний альманах. № 6, 2010.
3. The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area — ESG [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/>
4. Закон України про вищу освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Рейтинг вищих навчальних закладів України «Топ–200 Україна» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=3281>
6. Вікторов В. Основні критерії та показники якості освіти [Текст] / В. Вікторов // Вища освіта України. — 2006. — № 1. — С. 54–58.
7. Загородній А. Європейська система забезпечення якості вищої освіти [Текст] / А. Загородній // Вища школа. — 2006. — № 4. — С. 15–22.
8. Калінічева Г. І. Імплементація європейської системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: досвід і перспективи [Текст] / Г. І. Калінічева // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. — 2009. — № 2. — С. 66–70.